

Ladislav Tondl - Curriculum vitae

Prof. Ing. Dr. Ladislav Tondl, DrSc.

28. 2. 1924 – 7. 8. 2015

Na FF UK vystudoval filozofii, sociologii, ekonomii a matematickou statistiku; v r. 1949 získal titul doktora filozofie a inženýra. Po ukončení studií přednášel logiku, epistemologii a filozofii vědy na FF UK. Na základě ideologicky motivované kampaně zahájené v polovině 50. let byl zbaven možnosti působit v humanitních oborech; koncem 50. let našel útočiště v Ústavu teorie informace a automatizace ČSAV. Již od počátku 60. let byl v zahraničí respektován jako výrazný představitel analytického filozofického myšlení; udržoval kontakty s předními zahraničními filozofy a logiky (mj. s R. Carnapem, T. Kotarbińskim a J. Bar-Hillelem), stal se členem redakčních rad prestižních mezinárodních časopisů. S uvolňováním politických poměrů v 60. letech rostl i domácí ohlas jeho vědecké práce. V r. 1968 byl jmenován řádným profesorem UK a založil Ústav pro teorii a metodologii vědy ČSAV. V l. 1968–70 stál v čele komise UNESCO pro vědní politiku. Tyto jeho aktivity ukončil nástup tzv. normalizace. V r. 1969 byl Ústav pro teorii a metodologii vědy zrušen a Tondl opět ztratil možnost pracovat ve svých oborech. Následujících dvacet let byl zaměstnán v Projektovém ústavu dopravních a inženýrských staveb v Praze v oboru informatiky a využití počítačů a počítačové grafiky v projektování. Ve své teoretické práci ovšem pokračoval. S podporou renomovaných zahraničních kolegů ji mohl dovést do podoby řady vědeckých publikací, z nichž dvě monografie vyšly v USA, Francii, Německu, Polsku a Švédsku. V této mezinárodní solidaritě se angažovali i někteří ruští vědci – s jejich pomocí vyšly některé Tondlovy práce (v době domácího zákazu publikovat) v ruském překladu. Od r. 1990 stál Tondl v čele střediska pro vědu, technologii a společenská studia AV a opět přednáší na UK. Je mj. čestným členem Association for the Philosophy of Science (USA) a International Praxiological Society, členem redakční rady časopisů Erkenntnis, Philosophy of Science aj. Účastnil se mnoha mezinárodních kongresů a konferencí.

Jeho práce výrazně zasáhly do řady disciplín, především do sémantiky, sémiotiky, filozofie jazyka, logiky, epistemologie, informatiky, filozofie vědy a filozofie techniky. Mimořádného ohlasu dosáhl spis *Problémy sémantiky*, a to jak ve své původní české podobě (1966), která sehrála významnou roli v rozvoji sémantických studií v našem prostředí, tak v rozšířené anglické verzi (Boston-Dordrecht 1981). Práce se zabývá základními pojmy sémantiky, problémy spojenými se sémantickou analýzou logických pojmů, s teorií vlastních jmen a individuálních deskripcí a s pojmem synonymie, variantami tzv. kritéria smyslu (operacionalistickou, verifikační a překladovou), otázkou funkce a interpretace teoretických pojmů, různými aspekty problému vágnosti a vztahem sémantiky a ontologie (např. problémem tzv. ontologických závazků spjatých s volbou jazyka). Tondlův hlavní zájem přitom směřuje k analýze jazyka vědy: kniha jako celek dokumentuje význam sémantických analýz pro řešení fundamentálních problémů metodologie vědy. Současně se tu v Tondlově přístupu k sémantickým otázkám promítá jeho zájem o teorii komunikace, který později realizoval v řadě sémiotických prací. Např. studie v knize *Mezi epistemologií a sémiotikou* (1996) přináší původní výklad základního pojmu sémiotiky – znaku, úvahy o obecných podmínkách a bariérách společenských funkcí komunikace, analýzu specifických problémů z oblasti sémiotiky hodnotových výpovědí, otázek grafické komunikace aj. Ve svém souhrnu demonstrují (ať už na speciálním materiálu, nebo na úrovni obecných pojmových vymezení) podstatnou souvislost sémiotických a epistemologických otázek, která běžně uniká pozornosti obou disciplín. Sémantické, sémiotické a epistemologické zřetele jsou přítomny i v Tondlových studiích o problémech teorie vědy a techniky. Např. kniha *Věda, technika a společnost* (1994) je věnována společenským funkcím a společenské determinaci vědy a techniky a jejich vzájemným vztahům. Charakterizuje motivaci a různé podoby teorií tzv. krize vědy a techniky, proměny vědeckých paradigmat a základní metody vědeckého poznání, vymezuje pojem vědecké znalosti, přináší syntetickou reflexi hodnotových, komunikačních, politických, profesních aj. aspektů společenského působení vědy a zkoumá z různých zorných úhlů fenomén techniky, zejména jeho humánní a sociální parametry. V centru pozornosti Tondlovy vysokoškolské učebnice *Sociální hodnocení*

techniky (1992) stojí pojem „technické řešení“: detailně se v ní zkoumají společenské determinanty technických řešení a jejich dopady, kritéria jejich hodnocení a metodologické nástroje tzv. systémového, multikriteriálního technického řešení. – Pro Tondlovy práce je charakteristické spojení detailní analýzy (využívající aparátu matematické logiky i metodologických nástrojů řady disciplín) se smyslem pro mezioborové souvislosti vymykající se zornému úhlu speciálních vědců. V tomto směru u nás reprezentuje styl filozofické práce, který je vlastní některým předním představitelům světové analytické filozofie.